PACIS QVERIMONIA

DES · ERAS · ROTE

Solida pax haud constat affinitatibus C iiij
quorum impia felicitas a publica pendeat
infelicitate E iij

QVERELA PACIS VNDIQVE GENTIVM EIECTAE PROFLIGATAEQVE.

AVTORE ERASMO ROTERODAMO.

CLARISSIMO PRAESVLI TRAIECTENSI PHILIPPO, ERASMVS ROTERODAMVS. S. D.

GRATVLARER tibi Philippe pręsul non minus uitæ ornamẽtis, q̃ summorum ducum imaginibus clarissime q̄d tanti muneris honore sis auctus, ni cōpertum haberem, quam inuitus susceperis, quãq; grauate optimi, maximiq; principis CAROLI authoritate fueris adactus, cuius alioqui charitati nihil non eras daturus, Atq; hæc ipsa res spem nobis certissimam facit fore, ut cum laude perfungaris suscepto, quãdoquidem Plato uir exquisitissimi, planeq; diuini iudicij, non alios existimat ad rempublicam gerendam idoneos, quam eos, qui huc nolentes pertrahuntur. Auget autem nostram de te fiduciam, quoties in mentem uenit, & cui tu succedas fratri, & quo patre sitis ambo profecti. Nam Dauid uir eruditus iuxta ac prudens, permultis annis sic locum istum tenuit, ut suis ornamentis, plurimum splendoris ac dignitatis addiderit ipsi numeri, per se licet amplissimo. Multis modis magnus ac suspiciendus, sed in hoc præcipue salutaris reipublicæ, quod nihil ducebat antiquius sibi, pace publica, hac quoq; in parte patrem PHILIPPVM Burgundiæ ducem referẽs, uirum nulla non re maximum sed tamen pacis artibus, cum primis insignem & æternæ hominum memoriæ commendatum, Qui tibi hoc etiam impensius erit exprimendus, non tantum ut filius patri, sed ut PHILIPPVS Philippo respon

deas. Intelligit iam dudũ tua prudentia, quid abs te populus uniuersus expectet. Triplex onus humeris sustines, patris exemplum ac fratris, tum horum temporũ fata, (quid enim aliud dicam?) nescio quomodo ad bellum pertrahentia. Vidimus ipsi nuper, ut quidã amicis quam hostibus grauiores, nihil intentatum reliquerint, ne bellorum aliquando finis esset, rursus ut uix expresserint alij qui reipu. principiꝗ ex animo bene uolunt, ut pacem cũ Francis semper optandam, hisce uero temporibus etiam necessariam amplectaremur. Cuius sane rei indignitas mouit animum meum, ut tum pacis undiꝗ profligatæ querimoniam scriberem, quo nimirũ hac ratione, iustissimum animi mei dolorem, uel ulciscerer, uel lenirem. Libellum ad te, ceu primitiolas nouo episcopo debitas, mitto, quo diligentius tueatur tua celsitudo pacem utcũꝗ partam, si non patiar eam obliuisci quanto negocio nobis constiterit. Bene Vale.

QVERELA PACIS VNDIQVE GENTIVM EIECTAE, PRO⸗FLIGATAEQVE.

AVTORE DES. ERASMO RO⸗TERODAMO.

SI ME LICET immerentē ſuo tamen cō
modo ſic auerſarentur, eijcerent, profliga⸗
rentq; mortales, meam modo iniuriam &
illorum iniquitatem deplorarem, nunc cū
me profligatam protinus fontem omnis humanæ fœli⸗
citatis ipſi a ſemet arceant, omniumq; calamitatum pe⸗
lagus ſibi accerſant, magis illorum mihi deflenda eſt in
fœlicitas, quam mea iniuria, & quibus iraſci tantū ma⸗
luiſſem, horū dolere uicem, hos cōmiſerari compellor.
Nam utcunq; amantem ab ſe propellere, inhumanum
eſt, bene merentem auerſari ingratum, parentem ac ſer
uatricem omniū affligere, impium. Cæterum tot egre⸗
gias cōmoditates, quas mecum adfero, ſibimetipſis in⸗
uidere, proq; his ultro tam tetram malorum omnium
lernam accerſere. An non hoc extremæ cuiuſdam de⸗
mētiæ uidetur? Sceleratis iraſci par eſt, at ſic furijs actos
quid aliud quam deflere poſſumus? Qui non alio ſane
nomine magis deflendi ſunt, quam quod ipſi ſeſe non
deflent, nec alio magis infœlices, quam quod infœlici⸗
tatem ſuam non ſentiunt. Quando nonnullus gradus
eſt ad ſanitatem, morbi ſui magnitudinem agnoſcere.
Etenim ſi ego Pax illa diuorum ſimul & hominum uo
ce laudata, fons, parens, altrix, ampliatrix, tutatrix, rerū
bonarum omnium, quas uel cœlum habet, uel terra. Si

sine me nihil usquam florens, nihil tutum, nihil purum aut sanctum, nihil aut iucundum hominibus aut gratũ superis, Si contra hæc omnia, bellum semel omniũ malorum quicquid usquam est in rerum natura oceanus quidam, si huius uitio subito marcescunt florentia, dilabuntur aucta, labascunt fulta, pereunt bene cõdita, amarescunt dulcia, deniqȝ si res est adeo non sancta, ut omis pietatis ac religionis sit maxime præsentanea pestis, Si nihil hoc uno infœlicius hominibus, nihil inuisius superis. Quæso per deum immortalem, quis credat istos homines esse, quis credat ullam sanæ mentis micam inesse qui me talem, tantis impendijs, tantis studijs, tanto molimine, tot technis, tot curis, tot periculis, student eijcere, tãtumqȝ malorum uelint tam chare emere? Si me ad istum modum spernerent feræ, leuius ferrem, & in me admissam contumeliam, naturæ imputarem, quæ ingenium immite inseuisset, si mutis pecudibus essem inuisa, condonarem inscitiæ, propterea quod his ea uis animi negata sit, quæ sola dotes meas queat perspicere. At o rem indignam ac plusquam prodigiosam, unum animal ædidit natura, ratione præditum, ac diuinę mentis capax, unum beniuolentiæ concordiæqȝ genuit, & tamen apud quantumlibet efferas feras, apud quantumuis brutas pecudes, mihi citius locus sit quam apud homines, iam tot orbiũ cœlestiũ, licet nec motus sit idem, nec uis eadem, tamẽ ijs tot iam seculis cõstant, uigentqȝ fœdera. Elementorum pugnantes inter se uires, æquabili libramine pacem æternam tuentur, & in tanta discordia, consensu, cõmertioqȝ mutuo concordia alunt. In animantium corporibus quam fidus membrorũ inter ipsa consensus, quam parata defensio mutua. Quid

tam dissimile quam corpus & anima? Et tamen quam arcta necessitudine cõnexuerit hæc duo natura, nimirũ declarat ipsa diuulsio, proinde ut uita nihil aliud est, quam corporis & animæ societas, ita sanitas omniũ corporis qualitatũ concentus est. Animãtia rationis expertia in suo quæque genere ciuiliter cõcorditerque degũt. Armentatim uiuunt elephanti, gregatim pascunt sues & oues turmatim uolant grues & graculi habent sua comitia Ciconiæ, pietatis etiam magistræ, mutuis officijs sese tuentur Delphini. Nota est formicarũ & apum inter ipsas concors politia. Sed quid de his loqui pergo, quæ tam & si ratione uacant, sensu non uacant? In arboribus, in herbis amicitiam possis agnoscere. Steriles sunt quædam, nisi marem adiungas, uitis ulmum amplectitur, uitem amat persica, Usque adeo quæ nihil sentiunt, tamen pacis beneficiũ sentire uident, Sed hæc rursum ut sentiendi uim non habẽt, ita quod uitã habeant, ijs, quæ sentiunt finitima sunt. Quid æque brutum atque saxorũ genus? Dicas tamen his quoque pacis & cõcordiæ sensum esse, Ita magnes ferrum ad sese trahit, attractum tenet. Quid quod inter immanissimas etiam feras conuenit? Leonum inter ipsos feritas nõ dimicat, Aper in aprum non uibrat dentem fulmineũ, Lynci cum lynce pax est, Draco nõ sæuit in draconẽ, luporum concordiã etiam prouerbia nobilitarunt, Addam, quod magis etiam mirum uideatur, impij spiritus, per quos cœlitum atque hominũ concordia primũ dirupta est, & hodie rumpitur, tamen inter se fœdus habent, suamque illam qualẽcunque tyrannidẽ cõsensu tuentur, solos homines, quos omniũ maxime decebat unanimitas, quibusque cũ primis opus est ea, neque natura tam alijs in rebus potẽs & efficax cõ-

ciliat, nec institutio coniungit, nec tot ex consensu pro-
fecturæ cõmoditates conglutinant, nec tantorũ deniq;
malorum sensus & experientia, in mutuum amorem re
digit. Figura cõmunis omnium, uox eadem, & cum cæ
tera animãtium genera, corporum formis potissimum
inter se differant, uni homini indita uis rationis, quæ ita
sit illis inter ipsos cõmunis, ut cum nullo sit reliquorũ
animantium cõmunis, uni huic animanti sermo datus,
præcipuus necessitudinum conciliator. Insita sunt com
muniter disciplinarum ac uirtutum semina, ingenium
mite, placidumq;, & ad mutuam beneuolentiã propen
sum, ut per se iuuet amari, & iucundum sit de aliis bene
mereri, nisi quis prauis cupiditatibus, ceu Circes phar-
macis corruptus ex homine degenerarit in beluã. Hinc
est uidelicet, quod uulgus quicquid ad mutuam bene-
uolẽtiam pertinet, humanum appellat. Addidit lachry-
mas, exorabilis ingenii documentum, quo si quid forte
inciderit offensæ, & amicitiæ serenitatem nubecula ali-
qua offuscarit, facile redeant in gratiam. En quot ratio-
nibus natura concordiam docuit? Nec his tamen con-
tenta pacis lenociniis amicitiam homini non solum iu-
cundam esse uoluit, uerum etiam necessariã. Eoq; tum
corporum, tum animorũ dotes ita partita est, ut nemo
sit omnium tam instructus, quin infimorum etiam offi-
cio nonnunquam adiuuetur, nec eadem attribuit omni
bus, nec paria, ut hæc inæqlitas mutuis amicitiis æqua-
retur. Aliis in regionibus alia proueniunt, quo uel usus
ipse mutua doceret cõmertia. Cæteris animantibus sua
tribuit arma, præsidiaq;, quibus sese tuerentur, unũ ho-
minem produxit inermem, atq; imbecillum, nec pror-
sus aliter tutum, quam fœdere, mutuaq; necessitudine.

Ciuitates repperit necessitas, & ipsarum inter se societatem docuit necessitas, quo ferarum ac prædonum uim iunctis uiribus propelleret. Adeo nihil est in rebus humanis, quod ipsum sibi sufficiat. In ipsis statim uitæ primordijs perisset hominum genus, nisi conditum propagasset coniugalis concordia, nec enim nasceretur homo, & mox natus interiret, atque in ipso uitæ limine uitã amitteret, nisi obstetricum amica manus, nisi nutricum amica pietas succurreret infantulo. Atque in hunc usum uehementissimos illos pietatis igniculos inseuit, ut parentes etiam illud ament, quod nondum uiderunt. Adiecit mutuam liberorum erga parentes pietatem, ut illorum imbecillitas horum præsidijs uicissim subleuaretur fieretque illa cunctis quidẽ ex æquo plausibilis, sed græcis aptissime dicta ἀντιπελάργωσις Accedũt huc cognationum & affinitatum uincula. Accedit in nonnullis ingeniorum, studiorũ, formæque similitudo, certissima beniuolentiæ conciliatrix, in multis arcanus quidam animorum sensus, ac mirus ad mutuum amorem stimulus quem ueteres admirati numini asscribebant, Tot argumentis natura docuit pacem, concordiamque, tot illecebris ad eam inuitat, tot laqueis trahit, tot rebus compellit, Et post hæc quænam ista tam ad nocendum efficax Erinnys, his omnibus disruptis, disiectis, discussis, insatiabilem pugnandi furiam inseuit humanis pectoribus? Nisi primum admirationem, deinde sensum etiam mali adimeret assuetudo, quis crederet humana mente præditos istos, qui sic iugibus dissidijs, litibus, bellis inter sese certant, rixantur, tumultuantur? Postremo rapinis, sanguine, cladibus, ruinis sacra, profanaque miscent omnia, nec ulla tam sancta fœdera, quę illos in mutuam

perniciem debacchantes queant dirimere. Vt nihil eti/
am accesserit, satis erat cõmune hominis uocabulum,
ut inter homines conueniret. Sed esto nihil apud homi
nes profecerit natura, quæ plurimum ualet ut in beluis
Ita ne & nihil apud Christianos ualuit Christus? parum
efficax sit doctrina naturæ, quæ maximam uim habet
in his quoq; quæ sensu uacant, cæterum cum hac mul/
to præstantior sit doctrina Christi, cur ea se profitenti/
bus non persuadet id, quod unum omnium maxime
suadet nempe pacem, mutuamq; beneuolentiam? Aut
saltem hanc tam impiam, efferamq; belligerandi insani/
am dedocet? Cum hominis uocabulum audio, mox ac
curro, uelut ad animal mihi proprie natum, confidens
fore ut illic liceat acquiescere, cum Christianorum au/
dio titulum, magis etiam aduolo, apud hos certe regna
turam etiam me sperans. Sed hic quoq; pudet ac piget
dicere, Fora, Basilicæ, curiæ, templa sic undiq; litibus
perstrepunt, ut nusquam apud Ethnicos æque. Adeo
ut cum bona pars humanæ calamitatis sit aduocatorũ
turba, tamen hæc etiam ad litigantium undas, paucitas
sit, ac solitudo. Ciuitatem aspicio, spes ilico oboritur, in
ter hos saltem conuenire, quos eadem cingunt mœnia
eædem moderantur leges, & uelut una uectos naui cõ
mune continet periculum. Sed o me miseram, quæ hic
quoq; dissidijs omĩa uitiata comperio, Adeo ut uix do/
mũ ullam reperire liceat, in qua mihi sit uel dies aliquot
locus. Sed plebem omitto, quæ maris ritu, suis æstibus
rapitur, in principum aulas, uelut in portum quendam
me recipio. Erit inquã certe apud hos locus paci, plus
hi sapiunt quam uulgus, ut qui sint plebis animus, atq;
oculus populi, Tum eius uices gerunt, qui doctor est

& princeps concordiæ, a quo quidem cum omnibus, tum his præcipue sum cõmendata. Et omnia bene pollicentur. Video blandas consalutationes, amicos complexus, hilares compotationes, cæteraq; officia humanitatis. At o rem indignã, apud hos nec umbram ueræ concordiæ licuit cernere. Fucata, fictaq; omnia, factionibus apertis, clancularijs dissidijs ac simultatibus corrupta uniuersa. Deniq; adeo apud hos non esse sedẽ paci comperio, ut hinc potius omniũ bellorũ fontes ac seminaria. Quo me post hac cõferã infœlix, posteaq; toties fefellit spes? At principes magni sunt potius q̃ eruditi, magisq; ducunt̃ cupiditatibus, q̃ recto animi iudicio. Ad eruditorũ greges confugiam, Bonæ literæ reddunt homines, philosophia plusq; homines, theologia reddit diuos, Apud hos certe dabitur conquiescere, tot actæ ambagibus. Verum prohdolor, en hic quoq; bellorum aliud genus, minus quidem cruentum, sed tamen non minus insanum. Schola cum schola dissidet, et ceu rerum ueritas loco cõmutetur, ita quædã scita non traijciunt mare, quædam non superant alpes, quædam non tranant rhenum, imo in eadem academia, cum rhetore bellum est dialectico, cũ iureconsulto dissidet theologus. Atq; adeo in eodem professionis genere, cum Thomista pugnat Scotista, cum Reali Nominalis, cũ Peripatetico Platonicus, adeo ut ne in minutissimis quidem rebus inter hos conueniat, ac sæpenumero de lana caprina atrocissime digladientur, donec disputationis calor, ab argumentis ad conuitia, a conuitijs ad pugnos incrudescat, & si res pugionibus, aut lanceis non agitur, stilis ueneno tinctis sese cõfodiunt, dentata charta dilacerant inuicem, alter in alterius famam letalia lin

guarum uibrant ſpicula. Quo me uertam, toties expertа mihi data uerba? Quid ſupereſt, niſi una ueluti ſacra ancora Religio. Huius profeſſio licet ſit Chriſtianorũ omnium cõmunis, tamen eam iſti peculiariter profitentur titulo, cultu, ceremonijs, qui uulgo ſacerdotum cognomento cõmendant. Hos itaq; procul intuenti cuncta ſpem faciunt, portum mihi paratum eſſe. Arrident ueſtes candidę, meoq; colore inſignes, uideo cruces pacis ſymbola, audio dulciſſimum illud fratris cognomen eximiæ charitatis argumentum, audio ſalutationes pacis læto omine fœlices, cerno rerum omnium cõmunionem. coniunctum collegium, templũ idem, leges eædem, conuentus quotidianus. Quis hic nõ confidat paci locum fore? Sed o rem indignam, nuſquam fere collegio conuenit cum epiſcopo, parum hoc, niſi & ipſi inter ſeſe factionibus ſcinderentur. Quotuſquiſq; ſacerdos eſt, cui nõ ſit cum aliquo ſacerdote lis? Paulus rem non ferendam cenſet, quod Chriſtianus litiget aduerſus Chriſtianum, & ſacerdos cum ſacerdote, epiſcopus cum epiſcopo certat? Verum his quoq; forſitan ignoſcat aliquis, quod longo iam uſu, propemodum in prophanorum conſortium abierunt, poſteaquam eadem cum illis cœperũt poſſidere. Age fruantur hij ſane ſuo iure, quod ceu præſcriptione ſibi uindicant. Vnum hominum genus ſupereſt, qui ſic aſtricti ſunt religioni, ut etiam ſi cupiant, nullo pacto queant excutere, non magis profecto, quam teſtudo domũ. Sperarem apud hos mihi fore locum, niſi toties fruſtrata ſpes, me prorſus deſperare docuiſſet. Et tamen ne quid intentatũ relinquã, experiar. Quæris exitum? A nullis reſilij magis. Nam quid ſperem, ubi religio cum religione diſſidet? Tot ſa

ctiones sunt, quot sunt sodalitia, Dominicales dissidēt cum Minoritis, Benedictini cum Bernardinis, Tot nomina, tot cultus, tot cerimoniæ studio diuersæ, ne quid omnino cōueniret, sua cuiq; placent, & aliena damnat, oditq; quisq;. Quin idem sodalitium factionibus scinditur, Obseruantes insectantur Coletas, utriq; tertium genus, quod a conuentu cognomen habet, cum nihil inter istos conueniat. Iam ut par est omnibus rebus diffisa, optabam uel in uno quopiam monasteriolo latitare, quod uere tranquillum esset. Inuita dicam, quod utinā non esset uerissimum, nullum adhuc reperi, quod non intestinis odijs ac iurgijs esset infectum. Pudor sit recensere, quam nihili de nugis, tricisq; quantas cieant pugnas uiri senes, barba, pallioq; ferendi, postremo ut sibi uident̄ impense tum eruditi, tum sancti. Arridebat spes nonnulla fore, ut alicubi inter tot coniugia qualiscunq; daretur locus. Quid enim non pollicetur, domus communis, fortuna cōmunis, lectus cōmunis, liberi cōmunes? Deniq; corporum ipsorum ius mutuum? ut unū potius hominem credas, e duobus conflatum, q̄ duos? Huc quoq; sceleratissima illa Aeris irrepsit, totq; uinculis copulatos dirimit dissidijs animorum. & tamen inter hos citius contingat locus, quam inter eos, qui tot titulis, tot insignib9, tot cęremonijs, absolutā charitatē profitentur. Tandem illud in uotis esse cœpit, ut saltem in unius hominis pectore darēt locus. Ne id quidē contigit, idem homo secū pugnat, Ratio belligerat̄ cū affectibus, & insuper affectus cū affectu cōflictatur, dum alio uocat pietas, alio trahit cupiditas. Rursum aliud suadet libido, aliud ira, aliud ambitio, aliud auaritia, Et huiusmodi cū sint, non pudet tn̄ illos appellari Christianos,

cum modis om̃ibus dissideant ab eo, quod Christo prę cipuũ est, ac peculiare. Vniuersam eius uitã contemplare, quid aliud est, q̃ concordiæ mutuiq; amoris doctrina? Quid aliud inculcãt eius præcepta, quid parabolæ? nisi pacem, nisi charitatẽ mutuam? Egregius ille uates Esaias, cum cœlesti afflatus spiritu, Christum illum rerũ omnium conciliatorem uenturũ annũtiaret, num satrapam pollicetur? num urbium euersorem? num bellatorem? num triumphatorẽ? Nequaq̃. Quid igitur? Principem pacis, siquidem cum omniũ optimũ principem intelligi uellet, ab ea re denotauit, quam omnium optimã iudicasset. Neq; mirũ ita uisum Esaiæ, Cum Sillius Ethnicus poeta hunc in modum de me scripserit, Pax optima rerum, quas homini natura dedit. Cõcinit huic mysticus ille Citharœdus, Et factus est inquiens, in pace locus eius. In pace dixit, non in tentorijs, non in castris, princeps est pacis, pacem amat, offenditur dissidio. Rursum Esaias, Opus iustitiæ pacẽ appellat, idẽ sentiens, ni fallor, quod sensit Paulus ille, & ipse e Saulo turbulẽto redditus trãquillus, & pacis doctor. Cũ charitatem cæteris om̃ibus arcani spiritus dotibus anteponẽs, quo pectore, qua facundia meum Encomium detonuit Corinthijs. Cur enim non glorier sic laudari a uiro tã laudato? Is alias deum pacis appellat, alias pacem dei uocat, palam indicãs hæc duo sic inter sese cohærere, ut ibi pax esse non possit, ubi deus non adsit, nec illic esse deus possit, ubi pax non adsit. Itidem & pacis angelos in diuinis libris uocatos legimus, pios ac dei ministros, ut per se liqueat, quos belli angelos oporteat accipi. Audite strenui bellatores. Videte sub cuius signis militetis, nimirum illius, qui primus dissidium seuit inter

deum & hominem. Quicquid calamitatum sentit mortalitas, huic dissidio debet acceptum ferre. Friuolum est enim, quod arguantur quidam, in arcanis literis, deum exercituum, & deum ultionum dici. Permultum enim interest inter Iudęorum deum & Christianorum deum etiamsi suapte natura unus & idem deus est. Aut si nobis quoque placent tituli ueteres, age sit exercituum deus, modo acies intelligas uirtutum concentum, quarum præsidio uitia demoliuntur homines pij, Sit ultionum deus, modo uindictã accipias, uitiorum correctionem, ut cruentas strages, quibus Hæbræorum libri referti sunt, non ad laniandos homines, sed ad impios affectus e pectore profligandos referas. Sed ut quod institutum erat, persequamur, quoties absolutã fœlicitatẽ significant arcanæ literæ, pacis nomine id faciunt, Velut Esaias, Sedebit, inquit, populus meus in pulchritudine pacis, Et alius, Pax inquit, super Israel. Rursum Esaias admiratur pedes annunciantium pacem, annunciantium bona. Quisquis Christum annuntiat, pacẽ annũtiat. Quisquis bellũ prædicat, illũ prædicat, qui Christi dissimillimus est. Age iam quæ res dei filium pellexit in terras? Nisi ut mundum patri reconciliaret, ut homines inter se mutua & indissolubili charitate conglutinaret, postremo, ut ipsum hominẽ sibi faceret amicũ, Mea igitur gratia legatus erat, meum agebat negotium Atque ob id Solomonem sui typum ferre uoluit, qui nobis, εἰρηνοποιός, id est pacificus dicitur. Quantumuis magnus erat Dauid, tamen quia bellator erat, quia sanguine fuerat impiatus, non sinitur extruere domum domini, Non meretur hac parte gerere typum Christi pacifici. Iam illud interim perpende bellator, si prophanant

bella, numinis iussu suscepta, gestaque, quid facient quae suasit ambitio, quae ira, quae furor? Si pium regem polluit effusus sanguis Ethnicorum, quid faciet tam ingens effusio sanguinis Christiani? Obsecro te Christiane princeps, si modo uere Christianus es, contemplare tui principis imaginē, obserua quomodo regnū suum inierit, quomodo progressus sit, quomodo hinc decesserit, & mox intelliges, quomō abs te geri uelit, nimirū ut summa curarum tuarum pax sit & concordia. Nato iam Christo, num bellicis tubis insonant angeli? Clangorem tubarum audiere Iudaei, quibus bellare permissum est. Haec cōgruebant auspicia, quibus fas erat odisse inimicos, At genti pacificae longe aliam cantionē canunt pacis angeli. Num classicum canunt? Num uictorias, triumphos, trophaeaque pollicentur? Minime. Quid tandem? pacem annuntiant, congruentes cum prophetarum oraculis, & annuntiant non ijs, qui caedes spirāt, ac bella, qui feroces ad arma gestiunt, sed qui bona uoluntate propensi sint ad concordiam. Praetexant quae uelint suo morbo mortales, ni bellum amarent, non sic iugibus bellis inter se conflictarētur. Age Christus ipse iam adultus, quid aliud docuit, quid aliud expressit, quam pacem? Pacis omine suos subinde salutat, Pax uobis, eamque salutandi formam suis praescribit, ueluti unice dignam Christianis. Atque huius praecepti non immemores apostoli, pacem praefantur in suis epistolis, pacem optant ijs, quos unice diligunt. Rem praeclaram optat, qui salutem optat, sed foelicitatis summā precatur, quisquis pacem precatur. Hanc ille toties in omni uita cōmendatam, uide quanta solicitudine cōmendet moriturus. Diligatis, inquit, inuicem sicut dilexi uos. Ac rur-

sum, Pacem meã do uobis, pacem relinquo uobis. Audistis quid relinquat suis: num equos: num satellitium: num imperiũ: num opes: nihil horũ. Quid igitur: pacẽ dat, pacẽ relinquit, pacẽ cum amicis, pacẽ cum inimicis Iam illud mihi consyderes uelim, quid a cœna mystica, iam iminente mortis tempore, supremis illis precibus flagitarit a patre. Rem opinor, haud uulgarẽ poposcit, qui se sciebat impetraturum quicquid peteret. Pater inquit, sancte, serua eos in nomine tuo, ut sint unum, sicut & nos. Vide quæso, quam insignem concordiã exigat in suis Christus, non dixit ut sint unanimes, sed ut sint unũ, neq id quocunq modo, sed sicuti nos, inquit, unũ sumus, qui perfectissima & ineffabili ratione sumus idẽ & illud obiter indicans, hac una uia seruandos esse mortales, si mutuam inter sese pacem aluerint. Porro quod huius mundi principes, insigni quopiam suos notant, quo possint a cæteris dignosci, præsertim in bello uide qua tandem nota Christus insignierit suos, non alia uidelicet, q mutuæ charitatis. Hoc inquiens argumento cognoscent homines uos esse meos discipulos, non si sic, aut sic uestiamini, non si his, aut his uescamini cibis, non si tantum ieiunetis, non si tantum psalmorum exhauseritis, sed si dilexeritis inuicem neq id sane uulgari modo, sed quemadmodum ego dilexi uos. Innumera sunt philosophorum præcepta uaria sunt Moysi, plurima regum edicta, unicum est, inquit, præceptum meum, ut ametis inuicem. Idem orandi formam suis præscribens, nonne in ipso statim initio, mire admonet concordiæ christianæ, pater inquit, noster unius est precatio, una cõmunis omnium est postulatio, una domus, eademq familia sunt omnes, ab uno patre pendent o-

mnes, & qui conuenit eos iugibus bellis inter sese conflictari? Quo ore compellas communem patrem, si in fratris tui uiscera ferrũ stringis? Iam quoniã unum hoc uoluit altissime insidere suorum animis, quot symbolis quot parabolis, quot præceptis concordiæ studium inculcauit? Se pastorẽ uocat, suos oues, Et obsecro, quis unꝙ uidit oues pugnantes cum ouibus? Aut quid faciunt lupi, si grex ipse semet inuicem lacerat? cum se uitis stirpem uocat, suos uero palmites, quid aliud ꝙ expressit unanimitatẽ? Portentũ uideatur, piaculis procurandum, si in eadem uite palmes cum palmite bellet, & ostentum non est, si Christianus pugnet cum Christiano? Postremo si quid omnino Christianis sacrosanctũ est, certe sacrosanctum esse debet, ac penitus animis illorũ insidere, quæ Christus extremis illis mandatis tradidit, ueluti testamentum condens, ac filijs ea cõmendans, quæ cuperet illis nunꝙ uenire in obliuionẽ. Aut quid aliud in his, docet, mandat, præcipit, orat, nisi mutuum inter ipsos amorem? Quid illa sacrosancti panis, & calicis philotesij cõmunio, nisi nouam quandam & indissolubilem concordiam sanxit? Cæterum quando sciebat nõ posse constare pacem, ubi de magistratu, de gloria, de opibus, de uindicta certamen est, tu penitus affectus eiusmodi reuellit ex animis suorum, uetat in totum ne malo resistant, iubet ut & de male merentibus bene mereantˀ si possint, bene precentur, male precantibus. Et Christiani sibi uidentur, qui ob quantumuis leuem iniuriolam, magnam orbis partem in bellum pertrahunt? præcipit ut qui in suo populo sit princeps, is ministrum agat, nec alia re præcellat alijs, nisi quod melior sit, & pluribus prosit, Et nõ pudet quosdã ob pusil-

Iam accessiunculã regni pomœrijs addendã, tantos cie- re tumultus? Docet auium & liliorum ritu in diem uiue- re. Vetat sollicitudinem in posterum diem extendere, uult totos e cœlo pendere, diuites omnes excludit a re- gno cœlorum, & non uerentur quidã ob pecuniolam non exolutam, fortasse nec debitam, tantũ humani san- guinis effundere. Atq; his temporibus hæ uel iustissi- mæ suscipiendi belli causę uident̃. Profecto haud aliud agit Christus, iubens ut unum quiddam a se discant, mi ti esse animo, minimeq; feroci, cũ iubet relinqui dona- rium ad aram, nec prius offerri, q̃ cum fratre reditum sit in gratiam, nonne palam docet rebus omnibus ante ponendam esse concordiam, nec ullam uictimam esse deo gratam, nisi cõmendante me? Respuebat deus Iu- daicum munus, fortassis hœdũ, aut ouem, quod a dissi- dentibus offerret̃, & Christiani sic inter sese belligeran- tes, sacrosanctam illam uictimam audent offerre? Iam cum se gallinæ pullos sub alas aggreganti facit ad simi- lem, q̃ apto symbolo depinxit concordiam? Ille cõgre- gator est, & qui cõuenit Christianos esse miluios? Eo- dem pertinet quod lapis dictus est angularis, utrumq; parietem cõmittens & continens, & qui cõuenit ut hu ius uicarij totũ orbem ad arma cõmoueant, regnaq; re- gnis cõmittant? Summũ illum conciliatorẽ habẽt prin cipem, ut iactant, & nullis rationibus ipsi sibi possunt reconciliari. Conciliauit ille Pilatum & Herodem, & su os in concordiã redigere nõ potest? Petrum adhuc se- mijudæum, qui in præsentis capitis discrimine domi- num, ac præceptorem tueri parabat, obiurgat ipse qui defendebatur, gladiumq; iubet recondere, & Christia- nis ob leuissimas causas nunquã nõ expromptus distri-

ctusq́ʒ est gladius, idq́ʒ in Christianos. An ille se gladij præsidio defensum uelit, qui moriens deprecat̃ pro necis authoribus? Omnes Christianorũ literæ, siue uetus legas testamentũ, siue nouũ, nihil aliud q̃ꝫ pacẽ & unanimitatẽ crepant, & om̃is Christianorũ uita nihil aliud q̃ꝫ bella tractat. Quænam est hæc plusq̃ꝫ ferina feritas, quæ tot rebus nec uinci potest, nec leniri? Quin potius aut Christianorum titulo gloriari desinant, aut Christi doctrinam exprimant concordia. Quousq́ʒ uita pugnabit cum nomine? Insignitæ quantũlibet, ædes, uestesq́ʒ crucis imagine, non agnoscet Christus symbolum, nisi quod ipse præscripsit, uidelicet concordię. Congregati uident euntẽ in cœlũ, cõgregati iubentur opperiri spiritum cœlestẽ, Et inter congregatos se semper uersaturum promiserat, ne quis speraret usquã in bellis adesse Christum. Iam igneus ille spiritus, quid aliud est q̃ꝫ charitas? Nihil igne cõmunius, citra dispendiũ ullum ignis igni accenditur. Vis autem cognoscere spiritum illum concordiæ parentem esse? exitũ uide. Erat inquit, cunctis cor tuum, & anima una. Tolle spiritum e corpore, continuo delabitur omnis illa membrorum compago. Tolle pacem, & perit omnis Christianæ uitæ societas. Tot hodie sacramentis infundi cœlestem spiritum affirmant Theologi. Si uerum prædicant, ubi peculiaris spiritus illius effectus, cor unum & anima una? Sin fabulæ sunt, cur tantum honoris hisce rebus defertur? Atq́ʒ hæc sane dixerim, quo magis Christianos suorum morum pudeat, non quo sacramentis aliquid detraham. Nam quod populum Christianũ ecclesiam uocari placuit, q̃d aliud q̃ꝫ unanimitatis admonet? Qui conuenit castris & ecclesiæ? Hæc aggregationem sonat, illa dissi-

dium, si pars ecclesię gloriaris esse, quid tibi cum bellis? si ab ecclesia semotus es, quid tibi cũ Christo? Si eadẽ omneis habet domus, si cõmunem habetis principẽ, si eidem militatis omnes, si sacramentis ijsdem estis initiati, si ijsdem gaudetis donatiuis, si ijsdem alimini stipendijs, si cõmune petitur præmium, quid ita inter uos tumultuamini? Videmus inter impios istos cõmilitones, qui mercede ad cædis peragendæ ministerium conducti ueniunt, tantam esse concordiam, non ob aliud, nisi quod sibi ijsdem militant signis, & pietatem profitentes tot res non conglutinant? Ita ne nihil agitur tot sacramentis? Baptismus cõmunis omnium, per hunc Christo renascimur, & execti mundo, Christi membris inserimur. Quid autem tam idem esse potest, quam eiusdẽ corporis membra? Ab hoc igitur, neq; seruus est quisquam, neq; liber, neq; Barbarus, neq; Græcus, neq; uir neq; fœmina, sed om̃es idem in Christo sunt, qui omnia redigit in concordiam. Scythas ita iungit, paululũ sanguinis utrinq; gustati e calice, ut pro amico nihil cunctentur & mortem oppetere, Ethnicis etiam sancta est amicitia, quam mensa cõmunis conciliauit, & Christianos, cœlestis ille panis, ac mysticus ille calix non continet in amicitia? quam ipse sanxit Christus, quã illi quotidie renouant, ac repræsentant sacrificijs. Si nihil illic egit Christus, quorsum opus hodie tot ceremonijs? si rem seriam egit, cur sic a uobis negligitur, quasi rem ludicram, ac scenicam egerit? Audet quisquam ad sacrã illam mensam amicitiæ symbolum, audet ad pacis conuiuium accedere, qui bellum destinat in Christianos, et eos parat perdere, pro quibus seruandis mortuus est Christus? eorum haurire sanguinem, pro quibus suum

sub

ſanguinem fudit Chriſtus? O pectora pluſq; adamantina, in rebus tam multis conſortium eſt, & in uita tam inexplicabile diſſidium. Eadem naſcendi lex omnibus, eadem ſeneſcendi, moriendiq; neceſſitas. Eundem generis principem habent omnes, eundem religionis authorem, eodem omnes redempti ſanguine, iiſdē omnes initiati ſacris, iiſdē aluntur ſacramentis. quicquid ex his redit muneris, ab eodē proficiſcitur fonte, & ex æquo cōmune eſt omnibus. Eadem omnium eccleſia, deniq; præmium idem omnium. Quin cœleſtis illa Hieruſalē, ad quā ſuſpirant uere Chriſtiani, a pacis uiſione nomen habet, cuius interim eccleſia typum ſuſtinet. Et qui fit, ut hæc tantopere diſcrepet ab exēplari? Adeo nihil promouit tot uiis ſolers natura, nihil ipſe Chriſtus perfecit tot præceptis, tot myſteriis, tot ſymbolis? Vel ipſa mala conciliant & malos, iuxta prouerbium, Chriſtianos inter ſe nec bona, nec mala ulla conciliant. Quid humana uita fragilius, quid breuius? quot ea morbis, quot caſibus obnoxia? Et tamen cum plus habeat ex ſeſe malorum, q; ut ferri poſſit, tamen maximam malorum partem ipſi ſibi accerſunt dementes. Tanta cæcitas humanos animos occupat, ut nihil horum perſpiciat. ſic præcipites aguntur, ut omnia naturæ, Chriſtiq; uincula omnia fœdera rumpant, diſſecent, diffringant. Pugnant paſſim, atq; aſſidue, nec modus nec finis. Colliditur gens cum gente, ciuitas cum ciuitate, factio cū factione, princeps cum principe, & ob duorum homuncionum, qui mox uelut ephemera ſint interituri, ſeu ſtultitiā, ſeu ambitionem, res humanæ ſurſum, ac deorſum miſcentur. Miſſas faciam ueterum bellorum Tragœdias, Repetamus decem ab hinc annis acta, ubi non gentium crude

lissime pugnatũ est terra, mariq́; Quæ regio non Christiano sanguine cõmaduit? Quod flumen, quod mare, non humano cruore tinctum est? Et o pudor, pugnant immanius, q̃ Iudæi, q̃ Ethnici, q̃ feræ. Quicquid bellorum Iudæis gestũ est aduersus Allophylos, id Christianis gerendum aduersus uitia. quibus nunc uitijs conuenit, cum hominibus bellum est. Et tamen Iudæos diuina iussio ducebat ad pugnã. Christianos, si prætextibus detractis, rem uere æstimes, transuersos rapit ambitio, agit ira pessimus consultor, pertrahit habendi nunq̃ saciata cupiditas. Atq; his fere cum exteris res erat, Christianis cum Turcis fœdus est, inter ipsos bellũ. Iam Ethnicos tyrannos, fere gloriæ sitis ad bellum extimulabat atq; hi tñ sic Barbaras atq; efferas nationes subigebant, ut uinci expediret, & uictor de uictis bene mereri studeret. Dabant operam, ut q̃ fieri posset, incruenta esset uictoria, quo simul & uictori honesta fama præmiũ esset, & uictis solatium, uictoris benignitas. At pudet meminisse, q̃ pudẽdis, q̃ friuolis de causis, Christiani principes orbẽ ad arma concitent. Hic obsoletũ ac putrẽ aliquẽ titulũ, aut reperit, aut cõmentus est, Quasi uero ita magni referat, quis regnũ administret, modo publicis cõmodis recte cõsulat. Ille causat̃ omissum nescio quid in fœdere centum capitũ. Hic illi priuatim infensus est, ob sponsam interceptam, aut scomma liberius dictum. Et quod est omnium sceleratissimum, sunt qui tyrãnica arte, quod populi concordia potestatem suam labefactari sentiant, dissidio stabiliri, subornent qui data opera bellum excitent, quo simul & coniunctos dirimant, & infœlicem populũ licẽtius expilent, scelestissimi quidam, qui populi malis aluntur, & quibus pacis tempo- consuladur

re,non multum eſt quod agant in Republica. Quæ tar tarea furia uenenum hoc in pectus Chriſtianum potuit immittere? Quis hanc tyrannidem docuit Chriſticolas quam nec Dionyſius ullus, nec Mezētius ullus nouit? Beluę uerius quam homines,& ſola tyrannide nobiles nec uſq; cordati niſi ad nocendū,nec unquā concordes niſi ad opprimendam Rempublicā.Et hæc qui gerunt, pro Chriſtianis habētur,audent humano ſanguine un- diq; polluti,ad ſacras ædes, ad ſacras aras accedere? O peſtes in extremas inſulas deportandas. Si Chriſtiani, corporis unius membra ſunt,cur non gratulatur quiſq; alienæ fœlicitati?Nunc prope iuſta mouendi belli cau- ſa uidetur,regnum finitimū, rebus omnibus paulo flo- rentius.Etenim ſi uerum fateri uolumus, quid aliud cō mouit, & hodie cōmouet tam multos ad armis laceſ- ſendum Franciæ regnum,niſi quod eſt unum omnium florentiſſimū?Nullū latius patet,nuſq; ſenatus auguſti- or,nuſquam Academia celebrior,nuſquam concordia maior,& ob hoc ipſum poteſtas ſumma.Nuſquā æque florēt leges,nuſquam illibatior religio, nec Iudæorum cōmertio corrupta,uelut apud Italos, nec Turcarū aut Maranorum uicinia infecta,quemadmodum apud Hi- ſpanos & Hungaros.Germania, ne quid dicam de Bo hœmis,ī tot regulos diſſecta eſt,ac regni ne ſpecies qui dem ulla. Sola Francia ceu flos illibatus Chriſtianæ di- tionis,& uelut arx quædam tutiſſima,ſi qua ſors tempe ſtas ingruat,tot modis impetitur, tot artibus inceſſitur nec ob aliud,niſi cuius gratia conueniebat gratulari, ſi qua uena Chriſtianæ mentis eſſet in iſtis. Atq; his tam impijs factis prætexitur titulus pius, ſic ſternunt uiam ad propagandum imperium Chriſti. O rem monſtro-

ſam, parum conſultum putant Reipublicæ Chriſtianæ niſi pulcherrimam, ac fœliciſſimam ditionis Chriſtianæ partem ſubuerterint. Quid quod in his tractandis feras etiam ipſas feritate præceduntur. Non pugnant beluæ, nec ferarum niſi in diuerſum genus conflictatio eſt, quē admodum & ante diximus, ſæpius inculcandum, quo magis inhæreat animis. Vipera non mordet uiperam, nec Lynx lyncē diſcrepit. Ac rurſum illę cum pungnat ſuis pugnant armis, Illas armauit natura, homines inermes natos. O deum immortalē, qualibus armis armat ira? Tartareis machinis impetunt Chriſtiani Chriſtianos. Quis em̄ credat Bōbardas, hoīs inuentū eſſe? Nec illę tam denſis agminibus in mutuū exitiū ruunt. Quis nunq̄ uidit decē leones cum decem tauris congredi? At quoties uiginti millia Chriſtianorum, cum totidem Chriſtianis ferro decerdant? Tanti eſt lædere, tanti eſt haurire ſanguinē fratrū. Nec illis fere bellū eſt, niſi cum fames, aut cura ſobolis in rabiem agit, At Chriſtianis q̄ tam leuis iniuria eſt, ut nō uideatur idonea bellandi occaſio? Si faceret iſta plebes, utcunque prætexi poterat inſcitia, Si iuuenes, excuſari poterat ætatis imperitia, Si prophani, nonnihil eleuaret atrocitatem facti perſonæ qualitas. Nunc ab ijs potiſſimum uidemus oriri bellorum ſemina, quorum conſilio moderatio neque populi motus componi conueniebat. Contemptum illud & ignobile uulgus, condit egregias urbes, conditas ciuiliter adminiſtrat, adminiſtrando locupletat. In has irrepunt ſatrapæ, & ceu fuci, quod aliena partum eſt induſtia, ſurripiunt, & quod a plurimis bene congeſtum, eſt a paucis male diſſipatur, quod recte conditū, crudeliſſime diruitur. Quod ſi priſca non meminerunt, repetat,

precedunt

quiuolet, secum hisce duodecim annis gesta bella, Cau
sas expendat, comperiet omnia principum gratia, susce
pta, magno populi malo gesta, cum ne tantillum qui-
dem ad populum attineret. Iam quod olim fœdum ha-
bebatur apud Ethnicos, caniciem galea premere, ut in-
quit ille, id apud Christianos laudi ducitur. Turpe se-
nex miles Nasoni, & istis magnifica res est bellator se-
ptuagenarius. Immo ne sacerdotes quidem ipsos pu-
det, quos olim deus nec in sanguinaria illa & inclemen
ti lege Moysi uoluit ullo sanguine pollui, non pudet
Theologos Christianæ uitæ magistros, non pudet ab-
solutæ religionis professores, non pudet episcopos, nõ
pudet cardinales & Christi uicarios, eius rei authores,
ac faces esse, quam Christus tantopere detestatus est?
Qui cõuenit mitræ & galeæ? Quid pedo cum gladio?
Quid euangelico codici cum clypeo? Qui conuenit
pacis omnine salutare populum, & orbem ad turbulen
tissimas pugnas cõcitare? pacem dare lingua, rebellum
immittere? Tun eodem ore, quo Christum pacificum
prædicas, bellum laudas, eademq; tuba deum canis &
Sathanam? Tun apud concionem sacram, cuculla te-
ctus, ad cædem incitas simplicem populum, qui ex ore
tuo doctrinam expectabat euangelicam? Tun aposto-
lorum occupans locum, pugnantia doces cum aposto
lorum præceptis? An non uereris, ne quod de Christi
præconibus dictum est, Quam speciosi pedes nuntian
tium pacem, nuntiantium bona, nuntiantium salutem,
in diuersum uertatur, quam fœda lingua sacerdotum,
adhortantium ad bellum, incitantium ad mala, prouo-
cantium ad perniciem? Apud Romanos adhuc impie
pios, qui pontificatum maximum iniret, ex more con-

firmabat iureiurando, se manus ab omni sanguine puras seruaturum, adeo ut ne læsus quidem ulcisceretur. Atque huius sacramenti fidem constanter præstitit Titus Vespasianus, imperator Ethnicus, idque laudi datur a scriptore Ethnico. At prorsus sublatam e rebus humanis frontem, apud Christianos deo dicati sacerdotes, & qui his quoque sanctius aliquid præ se ferunt monachi, ad cædes, ad strages inflammant, Et euangelij tubam, Martis tubam faciunt, obliti dignitatis suæ, sursum ac deorsum cursitant, nihil non tum faciunt, tum patiuntur, dum bellum excitent. & per hos principes alioqui fortassis quieturi, ad pugnam inflammantur, quorum authoritate tumultuantes sedari conueniebat. Immo quod prodigiosius, belligerãtur ipsi, idque earum rerum gratia, quas & apud impios contempsere philosophi, quarumque contemptus proprius, ac peculiaris est uiris Apostolicis. Ante paucos annos, cum fatali quodam morbo mundus ad arma raperetur, euangelici pręcones, hoc est, Minores ac Prædicatores e suggestu sacro classicũ canebant, & ultro ad furiam propensos magis accendebant. Apud Britannos animabant in Gallos, apud Gallos animabant in Britannos, Omnes ad bellum instigabant. Ad pacem nemo prouocabat, præter unum aut alterum, quibus pene capitale fuit me uel nominasse. Cursitabant ultro citroque sacrosancti præsules, & dignitatis & professionis suæ obliti publicum orbis morbum opera sua exacerbantes. tum hinc Iulium pontificem Romanum, hinc Reges ad maturandum bellum instigantes, perinde quasi non satis ipsi sua sponte insanirent, & tamen hanc manifestariam insaniam magnificis titulis prætexímus. Huc

patrum leges, huc piorum hominum scripta, huc arca-
næ scripturæ uerba impudentissime detorquemus, ne
dicam impie. Immo iam eo prope rediјt res, ut stultum
& impium sit aduersus bellum hiscere, & id laudare, q̄d
solum ore Christi laudatum est. Parum consulere po-
pulo parum fauere principi uidetur, qui suaserit rem o-
mnium saluberrimam, & ab omniū pestilentissima de-
hortetur. Iam ipsa castra sequuntur sacrifici, præsunt in
castris episcopi, & relictis ecclesijs suis, Bellonæ rem a-
gunt. Immo gignit iam bellū sacerdotes, gignit episco-
pos, gignit cardinales, quibus Campi legatus honorifi
cis titulis & apostolorum successoribus dignus habe-
tur. Quo minus mirum, si Martem spirant, quos Mars
genuit. Et quo malum sit insanabilius, tantam impieta-
tem pietatis specie prætexunt. Vexilla crucem habent
Miles impius, & numis aliq̄t ad lanienā, ac cędē con du
ctus, crucis insigne pręfert, & belli symbolum est, quod
solum dedocere bellum poterat. Quid tibi cum cruce
scelerate miles? istis animis, istis factis, dracones, tigri-
des, ac lupi conueniebant. Istud signum eius est, qui nō
pugnando, sed moriendo uicit, qui seruauit, non perdi-
dit, quodq; cum primis admonere te poterat, cum qui-
bus hostibus tibi res sit, si modo Christianus es, & qua
ratione uincendum sit. Tu salute insigne gestas, ad fra-
tris perniciem properans, & cruce perdis, qui cruce ser
uatus est? Quid quod ab arcanis illis & adorandis sa-
cris, nam hæc quoq; pertrahūtur in castra, in quibus in
primis summa Christianorum concordia repræsenta-
tur, curritur in aciem, dirum ferrū in fratris uiscera strin
gitur, & facinoris omnium sceleratissimi, quo nō aliud
esse potest impijs spiritus gratius, Christum faciunt spe-

ctatorem, si tamē illic dignatur adesse Christus. Denique quoque est omnium absurdissimum, in utrisque castris in utraque acie, crucis signum relucet, in utrisque sacra. Quid hoc monstri est? pugnat crux cum cruce, Christus aduersus Christum belligeratur. Hoc signum Christiani nominis hostes terrere solet, Cur nunc oppugnant, quod adorant? homines non una digni cruce, sed uera. Quæso, quid in hisce sacris orat miles, pater noster? Os durum, audes eum appellare patrem, qui fratris tui iugulum petis? Sanctificetur nomē tuum, Qui magis dehonestari poterat nomen dei, quam istiusmodi inter uos tumultibus? Adueniat regnum tuum, Sic oras, qui tanto sanguine tyrannidē tuam moliris? Fiat uoluntas tua, quemadmodum in cœlo, ita & in terra, pacem uult ille & tu bellum paras. Panem quotidianum a cōmuni patre petis, qui fraternas exuris segetes, & tibi quoque mauis perire, quam illi prodesse? Iam quonam ore dices illud, Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, qui ad parricidium festinas? Deprecaris periculum tentationis, qui tuo periculo fratrem in periculum pertrahis. A malo liberari postulas, cuius instinctu, summum malum fratri machinaris? Plato negat appellandum bellum, quod Græci moueant aduersus Græcos, Seditio est, inquit. Et istis sanctum etiam bellum est, quod ob quaslibet causas tali milite, talibus armis, cum Christiano gerit Christianus? Ethnicorum leges, culleo insutum in profluentem abijciunt, qui ferrum fraterno sanguine imbuerit. An minus fratres sunt, quos Christus copulauit, quam quos sanguinis propinquitas? Et tamen hic præmiū est parricidio. O miseram bellantium sortem. Qui uincit, parricida est:

qui uincitur, perit. nihilo secius paricidio obnoxius, q̄d parricidium conatus est. Et post hæc execrantur Turcas uelut impios, & a Christo alienos, quasi uero cum hæc agunt, ipsi Christiani sint, aut quasi Turcis ullum spectaculum exhiberi possit iucundius, quam si conspiciant illos mutuis telis sese confodiētes. Immolant Turcæ dæmonibus, at cum his nulla uictima sit acceptior, quam si Christianus mactet Christianum, quæso, quid aliud facis quā illi? Tum enim gemina fruuntur hostia spiritus impij, cū pariter & q mactat, & q mactat̄, fit uictima. Si quis Turcis fauet, si quis amicus est dæmonibus, hostias huiusmodi frequenter offerat. Sed audio iamdudum, quid excusent homines in suum ipsorum malum ingeniosi. Cogi se queruntur, & inuitus ad bellum pertrahi. Detrahe personā istam, abijce fucos, tuum ipsius pectus consule, reperies iram, ambitionem, stultitiam huc pertraxisse, non necessitatem, Nisi forte hac sine necessitatē metiris, si non per omnia satisfiat animo Ad populū phaleras, deus fucis nō deluditur. Atq; interea solēnes agūtur supplicatiōes, magnis clamoribus petitur pax, uociferantur immani boatu, ut pacē nobis dones, te rogamus, audi nos. Nonne iure optimo deus istis responderit, Quid me ridetis? Rogatis ut depellā, q̄d ipsi uobis accersitis uolētes. Deprecamini, cuius ipsi uobis estis authores. Si quælibet offensa bellum parit, cui tandē nō est quod querat̄? Inter uxorē & maritū incidunt, ad quæ sit cōniuendū, nisi malis dirimi beneuolentiā. Quod si quid eiusmodi sit ortū inter principes, quid opus erat mox ad arma rapi? Sunt leges, sunt homines eruditi, sunt uenerādi abbates, sunt reuerēdi episcopi, quorū salubri consilio tumultus rerum componi

poterat. Cur nō hos potius arbitros faciunt, quos haud possint tam iniquos nancisci, quin minore malo discessuri sint, quam si armis experiātur? Vix ulla tam iniqua pax, quin bello uel æquissimo sit potior. Prius expende singula, quæ bellū uel postulat uel adducit, & quantum lucri feceris intelliges. Summa Romani pontificis authoritas, Ast cum gentes, cum principes impijs bellis tumultuantur, idq; annos aliquot, ubi tum pontificū authoritas, ubi potestas Christo proxima? Hic certe erat expromenda, nisi ipsi similibus tenerentur cupiditatibus. Vocat pōtifex ad bellum, paretur, Vocat idem ad pacem, cur non obtemperatur itidem? Si pacem malunt, cur Iulio bellandi authori tam alacriter obeditum est, Leoni ad pacem & concordiam prouocanti, uix quisquam obtemperat? Si uero sacrosancta est Romani pontificis authoritas, certe maxime ualere par est, quoties ad id prouocat, quod unice docuit Christus. Cæterum quos Iulius ad bellum exitiale potuit excitaee, cum Leo sanctissimus pontifex, non idem possit, tot modis ad Christianam concordiam prouocans, declarant sese, ecclesiæ prætextu, suis seruisse cupiditatibus, ne quid dicam acerbius. Si ex animo tedet bellorum, dabo consilium, quo concordiā tueri possitis. Solida pax haud constat affinitatibus, haud fœderibus hominum, ex quibus frequenter exoriri bella uidemus Repugnandi fontes ipsi, unde malum hoc scatet, praue cupiditates tumultus istos pariunt. Et dum quisq; suis inseruit affectibus, interim affligitur Respublica, nec tamen assequitur hoc ipsum quisq;, quod malis rationibus affectat. Sapiant principes, & populo sapiant, non sibi ac uere sapiant, ut maiestatem suam, ut fœlicitatem,

ut opes, ut splendorem his rebus metiantur, quæ uere magnos & excellentes faciunt. Sint eo anio erga Rempublicam, quo pater erga familiam. Ita se magnum existimet rex, si quam optimis imperet, Ita fœlicem, si suos fœlices reddiderit, Ita sublimem, si quam maxime liberis imperet, Ita opulentum, si populum habeat opulentum, Ita florentem, si ciuitates perpetua pace florentes habeat. Atq; hunc principis animum imitentur proceres, ac magistratus, omnia Reipublicæ cõmodis metiantur, & hac uia rectius suis cõsuluerint cõmodis. Rex qui hoc sit animo, num is facile cõmouebitur, ut pecuniam a suis extorqueat, quam Barbaro militi numeret? Suos ad famem adiget, ut impios aliquot duces ditet? Num is suorum uitam tot periculis obijciet? Non opinor. Hactenus exerceat imperium, ut meminerit se hominem imperare hominibus, liberum liberis, postremo Christianum Christianis. Huic uicissim tantum deferat populus, quatenus ad publicam utilitatem conducit. Non aliud exiget bonus princeps, Mali uero cupiditates retundet ciuium consensus, Absit utrinq; priuati cõmodi ratio. Plurimum honoris habeatur ijs, qui bellũ excluserint, qui concordiam restituerint ingenio consilioue suo. Deniq; qui hoc modis omnibus moliat̃, non ut maximam militum, ac machinarum uim comparet, sed ut ijs nõ sit opus. Quod pulcherrimum facinus, tot imperatorum unus Diocletianus animo concepisse legitur. Quod si bellum uitari non potest, ita geratur, ut summa malorũ in eorum capita recidat, qui belli dedere causas. Nunc principes tuti belligerantur, ductores hinc crescunt, maxime malorum pars in agricolas, ac plebem effunditur, ad quos nec attinet bellum, nec ipsi

NB

maxima malorum pars in agricolas

belli causam ullam dederunt. Vbi principis sapientia, si hæc nō perpenditur? ubi principis animus, si hic leuiter ducit? Inueuienda ratio, qua fiet ne toties mutentur, ac uelut obambulent imperia, quod omnis rerum nouatio tumultum gignat, tumultus bellum. Id facile fiat, si regū liberi, intra ditionis fines elocentur, aut si quem libeat finitimis adiungere, spes omnibus successionis præcisa esto. Nec fas sit principi ditionis portionem ullam uendere aut alienare, perinde quasi priuata sint prædia, liberæ ciuitates. Nam liberæ sunt quibus rex imperat, Seruiunt quos tyrānus premit. Nunc huiusmodi matrimoniorum uicibus fit, ut apud Hybernos natus, repēte imperet Indis, aut qui modo Syris imperabat, subito rex sit Britanniæ. Fitq; ut neutra regio principem habeat, dum priorem relinquit, & a posteriore non agnoscitur, nimirū ignotus, alioq; mundo natus. Atq; interim dum illud parit, dum euincit, dum stabilit, alterum exhaurit proteritq;, nonnunquam amittit utrunq;, dum utrunq; complecti studet, uix alteri administrando idoneus, semel inter principes conueniat, quid quisq; debeat administrare, ac ditionis fines semel datos, nulla proferat aut contrahat affinitas, nulla conuellāt fœdera. ita suam quisq; portionem enitetur quam potest ornatissimam reddere, dum in unam omne studium intendet, hanc conabitur rebus optimis locupletatā suis liberis relinquere. Atq; hoc sane pacto futurum est, ut ubiq; floreant omnia. Cæterum inter sese, non affinitatibus, aut factitijs sodalitatibus, sed syncera, puraq; amicitia copulentur, maximeq; simili cōmuniq; studio bene merendi de rebus humanis. Principi uero succedat, uel q̄ genere proximus, uel qui populi suffragijs maxime iudicabit idoneus

D

neus. Cęteris sat sit, inter honestos haberi proceres. Regium est nescire priuatos affectus, & om̃ia publicis cõmodis æstimare. Ad hæc longinquas peregrinationes uitet princeps, imo pomœria regni nunquã tansire uelit, memineritq; dicti longo sæculorũ consensu probati, Frons occipitio prior est. Locupletatũ se existimet, non si quid alijs ademerit, sed si sua reddiderit meliora. Cum de bello agitur, ne adhibeat in cõsilium iuuenes, quibus ideo bellũ placet, quod experti non sunt quantum habeat malorũ, neue eos, quibus expedit turbari publicam tranquillitatem, quicq; populi calamitatibus aluntur, ac saginant̃. Senes cordatos & integros accersat, & quorum pietas patrię spectata sit. Nec temere ad unius aut alterius libidinẽ bellum moueat̃, quod semel cœptum, haud facile finitur. Res omniũ periculosissima, non nisi totius populi consensu suscipiatur. Belli causæ statim prædicendi sunt. Ad quædam conniuendũ, comitas comitatẽ adiuuabit, Nonnunquã emendat pax. Ea si ratione subduxeris, quid bellum fuerit exhaustuum, & quot ciues ab exitio serues, paruo empta uidebitur, etiamsi magno emeris. Quando præter ciuium tuorum sanguinem, plus erat bello impendendũ. Ineas rationem, quantũ malorum uitaris, quantũ bonorũ tuearis, & impendij non pœnitebit. Fungãtur interim suo officio præsules. Sacerdotes uere sint sacerdotes. Monachi professiõis suæ meminerint. Theologi quod Christo dignum est, doceant. Conspirent om̃es aduersus bellum, in hoc latrent omnes. pacem publice priuatimq; prædicent, efferant, inculcent. Tum si minus possint efficere, ne ferro decernat̃, certe ne probent, ne intersint, ne rei uel tam sceleratæ, uel certe tam suspectæ,

ipsis autoribus honos habeatur. Satis sit in bello cæsis, in prophano sepulchrum dari. Si qui boni sunt in hoc genere, qui certe paucissimi sunt, non ob hæc fraudabuntur suo præmio. Ceterum impij, quæ maxima turba est, minus sibi placebũt, honore detracto. De his bellis loquor, quæ uulgo Christiani cum Christianis committũt. Nec enim idem sentio de his, qui simplici pioq; studio uim incursantium Barbarorum depellũt, & suo periculo publicam tranquillitatem tuentur. Nunc trophæa sanguine tincta eorum, pro quorum salute Christus suum fudit sanguinem, reponuntur in templis, inter apostolorũ ac martyrũ statuas, quasi post hac pium sit futurum, non fieri martyres, sed facere. Abunde magnum erat hæc in foro, aut armario quopiam reposita seruari, in sacras ædes, quas purissimas esse decet, nihil recipi conuenit, quod sanguine sit inquinatum. Sacerdotes deo sacri, nusquam adsint, nisi ad dirimenda bella. In hæc si consentiant, si eadem ubique inculcent, plurimum habitura mom ẽti est. Quod si hic fatalis est humani ingenij morbus, ut prorsus absque bellis durare nequeat, quin potius malum hoc in Turcas effunditur Tametsi pręstabat & hos doctrina, beneq; factis, uitęq; innocentia, ad Christi religionem allicere, quam armis adoriri. Attamen si bellum, ut diximus, omnino uitari non potest, illud certe leuius sit malum, quam sic impie Christianos inter se committi, collidi q;. Si mutua charitas illos non adglutinat, certe cõiunget utcunq; communis hostis, & qualiscunq; syncerismus erit, ut absit, uera concordia. Postremo magna pars pacis est, ex animo uelle pacem. Quibus enim pax uere cordi est, hi omnes pacis occasiones eripiunt, quæ obstant, aut ne

gligunt, aut amoliuntur. permulta ferunt, dum tantum bonum sit incolume. Nunc ipsi bellorũ seminaria quærunt, quod ad concordiam facit, eleuant, aut dissimulãt etiam. quod ad bellum tendit, ultro exaggerant, exulcerantq;. Pudet referre, ex cuiusmodi nugis, quantas excitent tragœdias, & ex qua minuta scintillula, quæ rerũ tempestates exoriantur. Tunc illud iniuriarum agmen uenit in mentem, & suum quisq; malum sibi exagerat, At benefactorum interim profunda obliuio, ut iures affectari bellum. Et sæpe principum priuatum quiddam est, quod orbem ad arma compellit, At plusquam publicum esse debet, ob quod bellum suscipiatur. Quin ubi nihil subest causæ, ipsi dissidiorum causas sibi fingũt regionum uocabulis ad aliorum alimoniam abutentes, & hunc stultæ plebis errorem alunt magnates, & in suum abutuntur compendium, alunt sacerdotes quidam Anglus hostis est Gallo. nec ob aliud, nisi quod Gallus est. Scoto Britannus infensus est, nec aliam ob rem, nisi quod Scotus est. Germanus cum Franco dissidet, Hispanus cum utroq;. O prauitatem, Disiungit inane loci uocabulum, Cur non potius tot res conciliant? Male uis Britãnus Gallo. Cur non potius bene uis homo homini? Christianus Christiano? Cur res friuola plus apud istos potest, quã tot naturæ nexus? tot Christi uincula? Locus corpora dirimit, non animos. Separabat olim Rhenus Gallum a Germano, at Rhenus non separat Christianum a Christiano. Pyrenei montes Hispanos ab Italis seiungunt, at idem non dirimunt ecclesiæ cõmunionem. Mare dirimit Anglos a Gallis, at non dirimit religionis societatem. Paulus Apostolus indignatur audire inter Christianos has uoces, Ego sum Apol-

lo,ego sum Cephæ,ego sum Pauli,nec impia cognomi na sinit secare Christum omnia conciliantem,& nos cõ mune patriæ uocabulum grauem causam iudicamus, cur gens in gẽtis internicionem tendat? Ne id quidem satis non nullorum animis bellorũ auidis, praue dataq; opera dissidiorum ansas quærunt, ipsam diuidunt Gal- liã,& ea uocabulis distrahunt,quæ nec maria,nec mon tes,nec uera regionũ nomina distrahunt. E Gallis Ger manos faciunt,ne uel nominis consortio coalescat ami- citia. Si in actionibus odiosis, uelut diuortij, nec litem facile recipit iudex,nec quamlibet admittit probationẽ cur isti in re omnium odiosissima quamlibet friuolam causam admittunt? Quinpotius id quod res est, cogi- tant,mundum hunc cõmunem esse patriam omnium, si patriæ titulus conciliat.ab ijsdem maioribus ortos o- mneis,si facit amicos sanguinis affinitas. ecclesiã unam esse familiam, ex æquo cõmunem omnibus, si domus eadem copulat necessitudines. In hanc partem ingenio sos esse par est. Toleras quædam in socero, non ob ali- ud nisi quod socer est,& nihil toleras in eo,qui religio- nis consortio frater est? Multa condonas generis pro- pinquitati,& nihil condonas affinitati religionis? Cer- te nullum uinculum arctius alligat,quam Christi soda- litas. Cur id solum ob oculos obuersatur, quod animũ exulcerat? Si paci faues,sic cogita potius, in hoc læsit, sed sæpe alias profuit, aut alieno impulsu læsit. Postre- mo, quemadmodum apud Homerum dissidij causas, quod inter Agamemnonem & Achillem intercesserat in Aten deam reijciunt,qui uocant ad concordiam. ita quæ excusari non possunt, aliquando fatis imputentur aut malo cupiã si libet Genio,& in hæc odium ab ipsis

hominibus transferatur. Cur magis ad perniciem suam sapiunt, quã ad tuendam fœlicitatem? Cur ad malum, quã ad bonum sunt occulatiores? Qui paulo cordatiores sunt expẽdunt, considerant, circũspiciunt, priusq̃ priuatum quoque negocium aggrediantur. Et clausis oculis præcipites in bellum ipsi sese conijciunt, præsertim cum semel admissum, excludi non possit, quin e pusillo sit maximum, ex uno plura, ex incruento cruentũ. Maxime cum hæc procella, non unum aut alterum affligat, sed uniuersos pariter inuoluat. Quod si uulgus hæc parum expendit, certe principis & optimatũ partes sunt, hæc secum reputare. Sacerdotum est ista rationibus omnibus infulcire, uolentibus, ac nolentibus ingerere. Hærebunt tandem si nusquam non audiantur. Ad bellum gestis primũ inspice, cuiusmodi res sit pax, cuiusmodi bellum, quid illa bonorum, quid hoc malorum secum uehat, atque ita rationem ineas, num expediat pacem bello permutare. Si res quædam admirabilis est, regnum undiq; rebus optimis florens, bene conditis urbibus, bene cultis agris, optimis legibus, honestissimis disciplinis, sanctissimis moribus cogita tecum hæc fœlicitas mihi perturbanda est, si bello. Contra si quando conspexisti ruinas urbium, dirutos uicos, exusta phana, desolatos agros, & id spectaculum miserandum ut est, uisum est, cogita hunc esse belli fructum. Si graue iudicas sceleratum conductitiorum militum colluuiem in tuam regionem inducere, hos ciuium tuorũ malo alere, his inseruire, his blandiri, immo horum arbitrio teipsum, ac tuam columitatem committere, fac cogites hanc esse belli conditionem, si abominaris latrocinia, hæc docet bellum, si execraris parricidium, hoc in

bello discitur. Nam qui uereatur unum occidere commotus, qui leui autoramento conductus, tot homines iugulat? Si præsentissima reipublice pestis est, legum neglectus, silent leges inter arma. Si fœdum existimas stuprum, incestum, & his turpiora, horum omniũ bellum magister est. Si fons omnium malorum est impietas, & religionis neglectus, hæc belli procellis prorsus obruitur. Si iudicas pessimum esse Reipublice statum, cum plurimũ possunt, qui pessimi sunt, in bello regnãt sceleratissimi, & quos in pace suffigas in crucem, horum in bellis primaria est opera. Quis enim melius per deuia ducet copias, quam latro exercitatus? Quis fortius diripiet ædes, aut spoliabit templa, quã parietum perfossor, aut sacrilegus? Quis animosius feriet hostẽ, & hauriret ferro uitalia, quam gladiator, aut parricida? Quis æque idoneus ad inijciẽdum ignem urbibus, aut machinis, quã incendiarius? Quis æque contẽnet fluctus, marisq; discrimina, ac pirata diutinis prædationibus exercitus? Vis palam cernere, quam res sit impia bellum, animaduerte per quos geritur. Si pio principi nihil antiquius esse debet, quã suorũ incolumitas, huic bellũ in primis inuisum sit, oportet. Si principis fœlicitas est imperare filiabus, pacem potissimum amplecti debet. Si præcipue optandum bono principi, ut imperet quam optimis, bellum detestetur oportet, unde scatet oĩs impietatis sentina. Si suas opes esse putet quicquid ciues possident, bellum oĩbus rationibus uitet, quod ut fœlicissime cadat, certe facultates omniũ atterit, & quod honestis artibus partũ est, in ĩmanes quosdam carnifices erogãdum. Iam illud etiam atque etiam perpendãt, suam cuique blandiri causam, & suã cuique

ſpem arridere, cũ illa ſæpenumero peſſima ſit, quæ cõ-moto uideatur æquiſſima, & hæc non raro fallit. Sed finge cauſam iuſtiſſimam, finge exitum belli proſperri-mum, rationem fac ineas, omnium incõmodorum, qui bus geſtum eſt bellum, & cõmoditatum quas peperit uictoria, & uide num tanti fuerit uincere. Vix unquam uictoria contingit incruenta. Iam habes tuos humano ſanguine pollutos. Ad hæc ſupputa morum, publicęq́ diſciplinæ iacturam, nullo compendio ſarciendam. Ex hauris tuum fiſcum, expilas populum, oneras bonos, ad facinus excitas improbos, neq́ uero confecto bello protinus & belli reliquiæ ſopitæ ſunt. Obſoleſcunt ar-tes, includuntur negociatorũ cõmercia. Vt hoſtem in-cludas, prius temetipſum a tot regionibus cogeris ex-cludere. Ante bellũ omnes finitimæ regiones tuæ erant pax enim rerum cõmercijs facit omnia cõmunia. Vide quantam rem egeris, nunc uix tua eſt, quę maxime tua eſt ditio. Vt oppidulum excindas, quot machinis, quot tentorijs opus eſt? Imitatitiam urbem facias oportet, ut ueram euertas, at minoris aliud uerum oppidũ extrui poterat. Ne liceat hoſti prodire ex oppido, tu exul a pa tria ſub dio dormis. Minoris conſtaturum erat, ædifica-re noua mœnia, quam ædificata machinis demoliri. Vt ne computem hic, quod pecuniarum effluit inter exi-gentium, recipientiũ, ac ducum digitos, quæ ſane pars eſt non minima. Quod ſi horum ſingula ad uerum cal-culum reuoces, ni compereris decima impendiorum parte pacẽ redimi potuiſſe, patiar æquo animo me pro fligari undiq́. Sed parum excelſi animi tibi uideare, ſi quid remittas iniuriarum, immo nullum eſt certius ar-gumentum humilis animi, minimeq́ regij, quam ulciſci

Maiestati tuę non nihil decedere putas, si cum finitimo principe agens, & fortasse cognato, aut affini, fortassis alias bene de te merito, de tuo iure decedas aliquantulum. At quanto humilius deijcis maiestatē tuam, dum barbaris cohortibus, & infimæ sceleratorum feci, nunquam explendæ auro subinde litare cogeris? dum ad Cares uilissimos, simul ac nocentissimos, blandus ac supplex mittis legatos, dum tuum ipsius caput, dum tuorum fortunas, illorum credis fidei, quibus nihil est, neq; pensi, neq; sancti. Quod siquid iniquitatis uidebitur habere pax, caue sic cogites, hoc perdo, sed tanti pacem emo. At dixerit argutior aliquis, Facile donarim, si res ad me priuatim pertineat. Princeps sum, negocium publicum, uelim nolim, ago. Non facile bellum suscipiet, qui nihil nisi publicum spectat. At qui contra uidemus omnes belli causas ex his rebus nasci, quæ nihil ad populum pertineant. Vis hanc, aut illam ditionis partem vindicare? Quid istud ad populi negocium? Vis vlcisci, qui filiæ renuntiauit, quid hoc ad rem publicam? Hæc expendere, hæc perspicere, uere sapientis, uereq; magni est principis. Quis vnquam aut latius imperauit, aut splendidius Octauio Augusto? at is cupiebat etiam deponere imperium, si quem uidisset Reipublice magis salutarem principem. Merito laudata est ab egregijs autoribus uox illa cuiusdam imperatoris. Pereant inquit filij mei, siquis alius melius sit Reipublice consulturus. Hos animos Reipublice, præstiterunt homīes impij, quod ad Christi religionem attinet, & Christiani principes usq; adeo uilem ducunt populum Christianum, ut grauissimo orbis incendio priuatas suas cupiditates, uel ulcisci uelint, uel explere?

Iam audio quosdam ita tergiuersantes, ut negent se tutos esse posse, nisi uim improborum acriter propellant. Cur igitur inter innumeros Imperatores Rhomanos, soli Antonini, pius & philosophus petiti non sunt? Nisi quod nemo tutius regnat, quã qui paratus est & deponere, utpote quod reipublice gerat, non sibi. Quod si nihil uos mouet, neq; naturæ sensus, neq; pietatis respectus, neque tanta calamitas, certe Christiani nominis probrum, animos uestros in concordiam redigat. Quota mundi portio tenetur a Christianis? Atq; hæc tamen est illa ciuitas in ædito monte sita, spectaculum facta deo & hominibus. Ad quid sentire putandũ est, quid loqui, quæ probra in Christum euomere Christiani nominis hostes, ubi uident Christianos sic inter sese concertare, leuioribus de causis, quam Ethnici, crudelius quam impij, machinis tetrioribus quam ipsi? Quorum inuẽtum est bombarda? Nonne Christianorum? Et quo res sit indignior, his induuntur Apostolorũ nomina, insculpuntur imagines. O crudelis irrisio. Paulus ille pacis hortator perpetuus, tartaream machinam torquet in Christianum? Si cupimus Turcas ad Christi religionem adducere, prius ipsi simus Christiani. Nunquam hoc illi credent, si quod est perspiciant nusquam magis sæuire, quam apud Christianos, id quod Christus unum omniũ maxime detestatus est. Et quod Homericus Ethnicus demiratur in Ethnicis, cum suauium etiam rerum satietas sit, somni, cibi, potus, choreæ, musices, belli infœlicis nullam esse satietatem. Id apud eos uerissimum est, quibus ipsum etiam belli uocabulum abominandum esse oportuit. Roma furiosa quondam illa bellatrix, tamen Iani sui templum aliquotiens uidit

clausum. Et qui conuenit apud uos nullas esse bellandi ferias? Quo nam ore prædicabitis eis Christum pacis autorem, ipsi perpetuis dissidijs inter uos tumultuantes? Iam quos putatis animos addit Turcis uestra discordia? Nihil enim facilius quam uincere dissidentes. Vultis illis esse formidabiles? Concordes estote. Cur ultro uobis & præsentis uitæ iucunditatem inuidetis, & a futura fœlicitate uultis excidere? Multis malis per se obnoxia est uita mortalium, magnam molestiæ partem adimet concordia, dum mutuis officijs alius alium aut consolatur, aut iuuat. Si quid boni obtinget, id tum suauius, tum communius reddet concordia, dum amicus impartit amico, & beneuolus beneuolo gratulat͠. Qam friuola sunt, quã҃cp mox peritura, pro quibus inter uos tumultus est, mors omnibus imminet, non minus regibus, quam plebeijs. Quos tumultus ciet animalculum, mox fumi in morem euaniturũ? In foribus adest æternitas. Quorsum attinet, pro rebus istis umbraticis, perinde moliri, quasi uita hæc esset immortalis O miseros, qui fœlicem illam piorum uitam non credunt, aut non sperant impudentes, qui sibi pollicentur, e bellis ad eam iter esse, cum illa nihil sit aliud, quam ineffabilis quædam fœlicium animorum cõmunio, cum iam ad plenum continget, quod Christus tam enixe rogauerat patrem cælestem, ut sic inter se iungerent͠ illi, quemadmodum ipse patri iunctus esset. Ad hanc summam concordiam, qui possitis esse idonei, nisi eam interim pro uirili meditemini? Vt non subito ex spurco, Heluone sit angelus, Itaque non subito ex bellatore sanguinario, Martyrum, ac Diuorum socius. Eia satis iam, superque fusum est Christiani, si parum est, hu-

mani ſanguinis, ſatis in mutua debacchatum exitia, ſa-
tis hactenus Furijs. Orcoꝗꝫ litatum, ſatis diu quæ Tur-
carum paſcat oculos, acta eſt fabula. Saltem aliquando
poſt nimium diu toleratas bellorm miſerias reſipiſcite.
Quicquid hactenus inſanitum eſt, fatis imputetur, pla
ceat Chriſtianis, quæ quondam prophanis placuit, ſu-
periorm malorum obliuio. Poſthac communibus con
ſilijs in pacis ſtudium incumbite. Et ſic incumbite, ut
non ſtuppeis, ſed ſolidis atꝗꝫ adamantinis uinculis coe
at, nunquā dirūpenda. Vos appello priucipes, de quo-
rum nutu potiſſimū pendent res mortalium, qui Chri-
ſti principis imaginem inter mortales geritis, agnoſci-
te regis ueſtri uocem, ad pacem uocātis, exiſtimate to-
tum orbem diutinis feſſum malis, hoc a uobis flagitare
Si quid cui dolet etiam, æquum eſt hoc publicę omni-
um fœlicitati donare. Maius eſt negocium, quam ut le-
uibus cauſis debeat retardari. Appello uos ſacerdotes
deo ſacri, hoc ſtudijs omībus exprimite, quod deo gra
tiſſimum eſſe ſcitis, hoc depellite, quod illi maxime in-
uiſum. Appello uos theologi, pacis Euangelium præ-
dicate, hanc ſemper popularibus auribus occinite. Ap
pello uos epiſcopi, alijꝗꝫ dignitate eccleſiaſtica præmi-
nentes, ad pacem æternis uinculis aſtringēdam ueſtra
ualeat autoritas. Appello uos primates, & magiſtratus
ut ſapientiæ Regum, ut pietati Pontificū ueſtra uolun-
tas ſit adiutrix. Vos appello promiſcue, quicunꝗꝫ Chri
ſtiano nomine cēſemini, cōſentientibus animis in hoc
conſpirate. Hic oſtendite quantum ualeat aduerſus po
tentum Tyrannidem multitudinis concordia. Huc pa-
riter omnes omnia ſua cōferant. Iungat æterna concor
dia, quos tam multis rebus coniunxit natura, pluribus

Christus. Communibus studijs agant omnes, quod ad omnium ex æquo fœlicitatem pertinet. Huc inuitant omnia, primum ipse naturæ sensus, atq; ipsa, ut ita dicam. hũanitas. Deinde totius humanæ fœlicitatis princeps & autor Christus, Ad hæc tam multa pacis commoda, tot belli calamitates. Vocãt huc ipsi principum animi, iam uelut afflante deo, ad concordiam propensi. En pacificus ille, placidusq; LEO, signum omnibus extulit ad pacem inuitans, ureq; Christi uicarium agens. Si uere oues estis, sequimini pastorem. Si filij, audite patrem. Vocat huc ille non titulo tantũ Christianissimus Galliarum Rex Franciscus, qui pacem nec emere grauatur, nec usquam suæ maiestatis habet rationem, modo publicæ paci consulat, hoc deniq; uere splendidum ac regium esse docens, de genere humano quãoptime mereri. Vocat huc clarissimus princeps CAROLVS incorruptæ indolis adolescens. Nec abhorret Cæsar MAXIMILIANVS, Nec detractat inclytus Angliæ Rex Henricus. Tantorum principum exemplum cæteros libẽter imitari par est, Maxima plebis pars bellum detestaĩ, pacem orat, pauculi quidem modo quorum impia fœlicitas a publica pendet infœlicitate, bellum optant. Quorum improbitas ut plus ualeat, quã bonorum omniũ uoluntas, æquum sit, nec ne, uos ipsi expendite. Videtis hactenus nihil actum fœderibus, nihil promotum affinitatibus, nihil ui, nihil ulciscendo, Nunc contra periculum facite, quid possit placabilitas quid beneficentia? Bellum e bello seritur, ultio trahit ultionem. Nunc gratia gratiam pariat, & beneficium beneficio innitetur, isque regalior uideatur, qui plus de suo iure concesserit, Non successit quod humanis studi

is gestum est, at fortunabit ipse Christus pia concilia, quæ se autore & auspice uiderit suscipi. Aderit dexter, aspirabit, fauebitque fauētibus ei rei, cui fauit ipse plurimum, priuatos affectus publica uincat utilitas. Quanquam dum huic consulitur, & sua cuique fortuna melior reddetur, principibus regnum erit augustius, si piјs ac fœlicibus imperent, ut legibus regnent magis quam armis. proceribus maior ueriorque dignitas, sacerdotibus otium tranquillius, populo quies uberior, & ubertas quietior, Nomen christianū formidabilius crucis hostibus. Denique singuli singulis, & omes omnibus chari simul & iucūdi eritis, super omnia christo grati, cui placuisse summa fœlicitas est.

DIXI

WYSTAWA OPRAWY KSIĄŻKI - KRAKÓW
CZERWIEC/LIPIEC 1925

TMK

WŁAŚCICIEL Biblioteka Jagiellońska
NR. KATALOGU WYSTAWY 57.